

ח"ב - ירושלים בספר בראשית**1. בראשית רבה פרשה נו ד"ה י ויקרא אברהם**

אברהם קרא אותו ירָאָה, שְׁנַאָמַר: וַיִּקְרָא אַבְרָהָם שֵׁם הַמָּקוֹם הַהוּא ה' ירָאָה. שֵׁם קָרָא אוֹתוֹ שְׁלֹם, שְׁנַאָמַר (בראשית יד, יח): וּמִלְכֵי צֶדֶק מָלְךְ שְׁלֹם, אָמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אִם קוֹרָא אֲנִי אוֹתוֹ ירָאָה כְּשֵׁם שֶׁקָּרָא אוֹתוֹ אַבְרָהָם, שֵׁם אָדָם צַדִּיק מִתְרַעַם, וְאִם קוֹרָא אֲנִי אוֹתוֹ שְׁלֹם, אַבְרָהָם אָדָם צַדִּיק מִתְרַעַם, אֲלֵא הַרִינִי קוֹרָא אוֹתוֹ ירוּשָׁלַיִם כְּמוֹ שֶׁקָּרְאוּ שְׁנֵיהֶם, ירָאָה שְׁלֹם, ירוּשָׁלַיִם.

Avraham called it "Yireh", as it says "and Avraham called the name of the place Ad-nai Yireh." Shem called it Shalem, as it says "And Malchitzedek, the king of Shalem..."(Genesis 14:18) The Holy One of Blessing said "If I call it Yireh, as Avraham called it, then Shem, who was a righteous man, will become angry; and if I call it Shalem, Abraham, who was a righteous man, will be angry. Instead, I call it Yerushalayim [Jerusalem], as they called it together: Yireh Shalem. Jerusalem.

2. בראשית פרק כב

(א) וַיְהִי אַחֲרֵי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וְהֶאֱלֹהִים נִסָּה אֶת אַבְרָהָם וַיֹּאמֶר אֵלָיו אַבְרָהָם וַיֹּאמֶר הֲגִנִי: (ב) וַיֹּאמֶר קח נָא אֶת בְּנֶךְ אֶת יְחִידְךָ אֲשֶׁר אַהֲבַת אֶת יִצְחָק וְלֵךְ לְךָ אֶל אֶרֶץ הַמִּזְרָה וְהַעֲלֵהוּ שָׁם לַעֲלֹה עַל אֶחָד הַהָרִים אֲשֶׁר אָמַר אֱלֹהִים: (ג) וַיִּשְׁכַּם אַבְרָהָם בַּבֶּקֶר וַיַּחֲבֹשׁ אֶת חֲמֹרוֹ וַיִּקַּח אֶת שְׁנֵי נַעֲרָיו אִתּוֹ וְאֶת יִצְחָק בְּנוֹ וַיִּבְקַע עֲצֵי עֵלֶה וַיִּקַּם וַיֵּלֶךְ אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אָמַר לוֹ הָאֱלֹהִים: (ד) בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי וַיִּשָּׂא אַבְרָהָם אֶת עֵינָיו וַיִּרְאֵהוּ אֶת הַמָּקוֹם מֵרְחוֹק: (ה) וַיֹּאמֶר אַבְרָהָם אֵל נַעֲרָיו שְׁבוּ לָכֶם פֹּה עִם הַחֲמוֹר וְאֲנִי וְהַנַּעַר נִלְכָה עַד כֹּה וְנִשְׁתַּחֲוֶה וְנִשְׁבַּח אֱלֹהֵיכֶם: (ו) וַיִּקַּח אַבְרָהָם אֶת עֲצֵי הָעֵלֶה וַיִּשֶׂם עַל יִצְחָק בְּנוֹ וַיִּקַּח בְּיָדוֹ אֶת הָאֵשׁ וְאֶת הַמֵּאֲכָלֶת וַיֵּלְכוּ שְׁנֵיהֶם יַחְדָּו: (ז) וַיֹּאמֶר יִצְחָק אֶל אַבְרָהָם אָבִיו וַיֹּאמֶר אָבִי וַיֹּאמֶר הֲגִנִי בְנִי וַיֹּאמֶר הִנֵּה הָאֵשׁ וְהַנַּעַר אֵינִי הַשֶּׂה לַעֲלֹה: (ח) וַיֹּאמֶר אַבְרָהָם אֱלֹהִים יִרָאָה לוֹ הַשֶּׂה לַעֲלֹה בְנִי וַיֵּלְכוּ שְׁנֵיהֶם יַחְדָּו: (ט) וַיָּבֹאוּ אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אָמַר לוֹ הָאֱלֹהִים וַיִּבֶן שָׁם אַבְרָהָם אֶת הַמִּזְבֵּחַ וַיַּעֲרֹךְ אֶת הַעֲצִים וַיַּעֲקֹד אֶת יִצְחָק בְּנוֹ וַיִּשֶׂם אוֹתוֹ עַל הַמִּזְבֵּחַ מִמַּעַל לַעֲצִים: (י) וַיִּשְׁלַח אַבְרָהָם אֶת דָּו וַיִּקַּח אֶת הַמֵּאֲכָלֶת לְשַׁחַט אֶת בְּנוֹ: (יא) וַיִּקְרָא אֵלָיו מִלֵּאָף יִקְוֶה מִן הַשָּׁמַיִם וַיֹּאמֶר אַבְרָהָם אַבְרָהָם וַיֹּאמֶר הֲגִנִי: (יב) וַיֹּאמֶר אֵל תִּשְׁלַח יָדְךָ אֶל הַנַּעַר וְאֵל תַּעֲשֵׂה לוֹ מְאוּמָה כִּי עֲתָה יִדְעֵתִי כִּי יִרָא אֱלֹהִים אֶתָּה וְלֹא חֲשַׁכְתָּ אֶת בְּנֶךְ אֶת יְחִידְךָ מִמֶּנִּי: (יג) וַיִּשָּׂא אַבְרָהָם אֶת עֵינָיו וַיִּרְאֵהוּ אֵיל אַחֲרֵי נֶאֱחָז בַּסָּבֵף בְּקִרְנָיו וַיֵּלֶךְ אַבְרָהָם וַיִּקַּח אֶת הָאֵיל וַיַּעֲלֵהוּ לַעֲלֹה תַּחַת בְּנוֹ: (יד) וַיִּקְרָא אַבְרָהָם שֵׁם הַמָּקוֹם הַהוּא יִקְוֶה יִרָאָה אֲשֶׁר

הַשְּׁלִישִׁי וַיִּשָּׂא אַבְרָהָם אֶת עֵינָיו וַיִּרְאֵהוּ אֶת הַמָּקוֹם מֵרְחוֹק: (ה) וַיֹּאמֶר אַבְרָהָם אֵל נַעֲרָיו שְׁבוּ לָכֶם פֹּה עִם הַחֲמוֹר וְאֲנִי וְהַנַּעַר נִלְכָה עַד כֹּה וְנִשְׁתַּחֲוֶה וְנִשְׁבַּח אֱלֹהֵיכֶם: (ו) וַיִּקַּח אַבְרָהָם אֶת עֲצֵי הָעֵלֶה וַיִּשֶׂם עַל יִצְחָק בְּנוֹ וַיִּקַּח בְּיָדוֹ אֶת הָאֵשׁ וְאֶת הַמֵּאֲכָלֶת וַיֵּלְכוּ שְׁנֵיהֶם יַחְדָּו: (ז) וַיֹּאמֶר יִצְחָק אֶל אַבְרָהָם אָבִיו וַיֹּאמֶר אָבִי וַיֹּאמֶר הֲגִנִי בְנִי וַיֹּאמֶר הִנֵּה הָאֵשׁ וְהַנַּעַר אֵינִי הַשֶּׂה לַעֲלֹה: (ח) וַיֹּאמֶר אַבְרָהָם אֱלֹהִים יִרָאָה לוֹ הַשֶּׂה לַעֲלֹה בְנִי וַיֵּלְכוּ שְׁנֵיהֶם יַחְדָּו: (ט) וַיָּבֹאוּ אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אָמַר לוֹ הָאֱלֹהִים וַיִּבֶן שָׁם אַבְרָהָם אֶת הַמִּזְבֵּחַ וַיַּעֲרֹךְ אֶת הַעֲצִים וַיַּעֲקֹד אֶת יִצְחָק בְּנוֹ וַיִּשֶׂם אוֹתוֹ עַל הַמִּזְבֵּחַ מִמַּעַל לַעֲצִים: (י) וַיִּשְׁלַח אַבְרָהָם אֶת דָּו וַיִּקַּח אֶת הַמֵּאֲכָלֶת לְשַׁחַט אֶת בְּנוֹ: (יא) וַיִּקְרָא אֵלָיו מִלֵּאָף יִקְוֶה מִן הַשָּׁמַיִם וַיֹּאמֶר אַבְרָהָם אַבְרָהָם וַיֹּאמֶר הֲגִנִי: (יב) וַיֹּאמֶר אֵל תִּשְׁלַח יָדְךָ אֶל הַנַּעַר וְאֵל תַּעֲשֵׂה לוֹ מְאוּמָה כִּי עֲתָה יִדְעֵתִי כִּי יִרָא אֱלֹהִים אֶתָּה וְלֹא חֲשַׁכְתָּ אֶת בְּנֶךְ אֶת יְחִידְךָ מִמֶּנִּי: (יג) וַיִּשָּׂא אַבְרָהָם אֶת עֵינָיו וַיִּרְאֵהוּ אֵיל אַחֲרֵי נֶאֱחָז בַּסָּבֵף בְּקִרְנָיו וַיֵּלֶךְ אַבְרָהָם וַיִּקַּח אֶת הָאֵיל וַיַּעֲלֵהוּ לַעֲלֹה תַּחַת בְּנוֹ: (יד) וַיִּקְרָא אַבְרָהָם שֵׁם הַמָּקוֹם הַהוּא יִקְוֶה יִרָאָה אֲשֶׁר

וַיִּקְרָא אַבְרָהָם שֵׁם הַמָּקוֹם הַהוּא יִקְוֶה יִרָאָה אֲשֶׁר

3. דברים פרק יב

(יג) הַשְּׁמֹר לְךָ פֶּן תַּעֲלֶה עֲלֵתֶיךָ בְּכָל מָקוֹם אֲשֶׁר תִּרְאֶה: (יד) כִּי אִם בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יִקְוֶה בְּאַחַד שְׁבֻטֶיךָ שֵׁם תַּעֲלֶה עֲלֵתֶיךָ וְשֵׁם תַּעֲשֶׂה כָּל אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּה:

4. דברים פרק טז

(טז) שְׁלוֹשׁ פְּעָמִים בַּשָּׁנָה יִרְאֶה כָּל זְכוּרָךְ אֶת פְּנֵי ה' אֶל-לִהְיֶךָ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר בְּחַג הַמִּצּוֹת וּבְחַג הַשְּׁבָעוֹת וּבְחַג הַסֻּכּוֹת וְלֹא יִרְאֶה אֶת פְּנֵי ה' רִיקָם:

5. בראשית פרק יד

(יז) וַיֵּצֵא מֶלֶךְ סְדֹם לִקְרֹאתוֹ אַחֲרֵי שִׁבּוֹ מֵהַכּוֹת אֶת כְּדָרְלֶעֶמֶר וְאֶת הַמְּלָכִים אֲשֶׁר אִתּוֹ אֶל עַמְקֵי שׁוּה הוּא עַמְקֵי הַמֶּלֶךְ: (יח) וּמִלְכֵי צֶדֶק מָלְךְ שְׁלֹם הוֹצִיא לְחָם וְגִין וְהוּא כְּהֵן לֵא-ל עֲלִיוֹן: (יט) וַיִּבְרָכְהוּ וַיֹּאמֶר

בְּרוּךְ אַבְרָם לֵא-ל עֲלִיוֹן קִנְהַ שְׁמַיִם וְאֶרֶץ:

(כ) וּבְרוּךְ א-ל עֲלִיוֹן אֲשֶׁר מִגֵּן צְרִיף בִּידְךָ

וַיִּתֵּן לוֹ מַעֲשֵׂר מִכָּל: (כא) וַיֹּאמֶר מֶלֶךְ סְדֹם אֶל אַבְרָם תֵּן לִי הַנֶּפֶשׁ וְהַרְכֵּשׁ קַח לְךָ: (כב) וַיֹּאמֶר אַבְרָם אֶל מֶלֶךְ סְדֹם הַרִימֵתִי יְדִי אֶל ה' אֵל עֲלִיוֹן קִנְהַ שְׁמַיִם וְאֶרֶץ: (כג) אִם מַחֲוִט וְעַד שְׂרוּף נַעַל וְאִם אֶקַּח מִכָּל אֲשֶׁר לְךָ וְלֹא תֹאמַר אֲנִי הַעֲשֵׂרְתִּי אֶת אַבְרָם: (כד) בְּלַעֲדֵי רַק אֲשֶׁר אֶכְלוּ הַנְּעָרִים וְחִלַּק הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר הִלְכוּ אִתִּי עֲנֵר אֲשַׁפֵּל וּמִמְרָא הֵם יִקְחוּ חֵלְקָם:

6. יהושע פרק י

(א) וַיְהִי כְשֶׁמַּע אַדְנִי צֶדֶק מֶלֶךְ ירוּשָׁלַם כִּי לָכַד הַחוּשָׁע אֶת הַעִי ...

7. רד"ק יהושע פרק י פסוק א

(א) אדני צדק - כל מלכי ירושלים היו נקראים בזמן ההוא מלכי צדק או אדני צדק כמו שנאמר ומלכי צדק מלך שלם הוא ירושלם כמו שכתוב ויהי בשלם סכו ונקראו כן בעבור ירושלם שהוא מקום צדק:

8. ישעיהו פרק א

(כו) וְאֲשִׁיבָה שְׁפִטֶיךָ כְּבָרְאשֹׁנָה וְיַעֲצִיף כְּבַתְחֻלָּה אַחֲרַי כִּן יִקְרָא לְךָ עִיר הַצִּדָּק קִרְיָה נְאֻמָּנָה: (כז) צִיּוֹן בְּמִשְׁפָּט תִּפְדָּה וְשִׁבְיָהּ בַּצִּדָּקָה:

9. ירמיהו פרק לג

(טו) בַּיָּמִים הָהֵם וּבַעֲתָה הַזֹּאת אֲצַמִּיחַ לְדוֹד צֶמַח צִדָּקָה וְעֲשֵׂה מִשְׁפָּט וּצְדָקָה בְּאֶרֶץ: (טז) בַּיָּמִים הָהֵם תִּנְשָׂע יְהוּדָה וִירוּשָׁלַם תִּשְׁכָּחן לְבַטָּח וְזֶה אֲשֶׁר יִקְרָא לָהּ יִקְוֶה צִדְקָנוּ:

ראשה: (יט) ויקרא את שם המקום ההוא בית אל ואולם לוז שם העיר לראשנה:

11. רש"י שם

ויפגע במקום – לא הזכיר הכתוב באיזה מקום, אלא במקום הנזכר במקום אחר, וזה הר המוריה, שנאמר בו: וירא המקום מרחוק (בראשית כ"ב: ד').

12. רשב"ם שם

ויפגע במקום – אירע לו דרכו במקום אחד חוץ מעיר לוז.

13. רד"ץ הופמן

עם זאת נראה לנו ש"במקום" בא כאן תחת שם פרטי. היתה זו העיר לוז, אשר עתידה לקבל את השם בית-אל, בשל המאורע החשוב שהכתוב עומד לספרו. לכן אין שם העיר מוזכר כאן. בתור לוז אין לה כל חשיבות בהקשר זה, ואילו השם בית-אל טרם ייקרא עליה.

10. בראשית פרק כח

(י) ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה: (יא) ויפגע במקום וילן שם כי בא השמש ויקח מאבני המקום

וישם מראשתיו וישכב במקום ההוא: (יב) ויחלם

והנה סלם מצב ארצה וראשו מגיע השמימה והנה מלאכי אלהים עלים ויירדו בו: (יג) והנה יקום נצב עליו ויאמר אני יקום אלהי אברהם אביך ואלהי יצחק הארץ אשר אתה שכב עליה לך אתננה ולזרעך: (יד) והיה זרעך כעפר הארץ ופרצת ימה וקדמה וצפנה ונגבה ונברכו בך כל משפחות האדמה ובזרעך: (טו) והנה אנכי עמך ושמרתיך בכל אשר תלך והשבתיך אל האדמה הזאת כי לא אעזבך עד אשר אם עשיתי את אשר דברתי לך:

(טז) וייקץ יעקב משנתו ויאמר אכן יש יקום במקום

הזה ואנכי לא נדעתי: (יז) ויירא ויאמר מה נזרא

המקום הזה אין זה כי אם בית אלהים וזה שער

השמים: (יח) וישכם יעקב בפקר ויקח את האבן

אשר שם מראשתיו וישם אתה מצבה ויצק שמן על

Guide to the Perplexed, III:45

For three practical reasons the name of the place is not distinctly stated in the Law, but indicated in the phrase "To the place which the Lord will choose" (Deut. 12:11, etc.).

First, if the nations had learnt that this place was to be the center of the highest religious truths, they would occupy it, or fight about it most perseveringly.

Secondly, those who were then in possession of it might destroy and ruin the place with all their might.

Thirdly, and chiefly, every one of the twelve tribes would desire to have this place in its borders and under its control; this would lead to divisions and discord, such as were caused by the desire for the priesthood. Therefore it was commanded that the Temple should not be built before the election of a king who would order its erection, and thus remove the cause of discord.

14. ספר מורה הנבוכים חלק ג פרק מה

... ואשר לא התבאר בתורה ולא נזכר בפרט, אבל רמז אליו ואמר אל המקום אשר יבחר ה' וגו', יש בו אצלי שלש חכמות

האחת מהן, שלא יחזיקו בו האומות וילחמו עליו מלחמה חזקה כשידעו שזה המקום מן הארץ הוא תכלית התורה.

והשנית, שלא יפסידוהו מי שהוא בידם עתה וישחיתוהו בכל יכלתם.

והשלישית, והיא החזקה שבהם, שלא יבקש כל שבט היותו בנחלתו ולמשול בו, והיה נופל עליו מן המחלוקת והקטטה כמו שנפל בבקשת הכהונה, ולזה באה המצוה שלא יבנה בית הבחירה אלא אחר הקמת מלך שיצוה לבנותו ותסתלק המחלוקת.